הנבטל את עונש־המוות?

האם יש לבטל את עונש המוות? מיד עם גמר מלחמת־העצמאות נתעוררה הדרישה הספונטאנית נגד עונש שסימל בעיני רבים את הברב־ריות של המשטר הקולוניאלי. עובדה הצעת חוק ברוח זו. אף כי רוב הצי־בור תמך בה, נדחה הדיון עקב מקרה טוביאנסקי. המחוקקים לא רצו שה־התרגשות הכללית עקב אותו מקרה טראגי תטשטש את הויכוח ההגיוני. וכך קרה שרק עתה תובא הצעת־החוק לדיון בכנסת.

אולם בינתיים נתגבש מחנה השול־לים את ביטול החוק. בראשו עומדת המשטרה, החוששת לריבוי הפשעים אם יבוטל העונש. היה נדמה שיש כאן ניגוד בין משרד־המשטרה ומשרד־המשפטים, בי שולטות התפיסות הלי־ברליות הגרמניות. אלא שעתה נראה שגם משרד המשפטים רחוק מהתלהבות לחוק שהוא עצמו הכין אותו.

אופינית המלצתה של הועדה המש־פטית המיוחדת, שנתמנתה על־ידי הממ־שלה לשם הבעת דעה על החוק המו־צע. הועדה, שהיתה מורכבת מחמשה שופטים ועורכי־דין, החליטה ברוב של ארבעה קולות (החמישי נמנע מהצבעה) שאין לבטל את עונש המוות.

מי רוצה, איפוא, לבטל את עונש המוות? נדמה שבסופו של דבר רו־צים בכך רק הדתיים. ראשי החוק וה־אחראים לסדר מתנגדים. והכנסת תצ־טרך להחליט.

ובינתים יושבים ארבעה אנשים בתא מספר 14 של בית־הסוהר המר־כזי בתל־מונד, שלושה ערבים ואחד עברי, — ומצפים לתוצאות הויכוח. אלה הם ארבעה שנשפטו למות במדי־נת־ישראל, בגלל מקרי־רצח אכזריים במיוחד, ולא זכו לחנינה.

מהי מטרת העונש?

ההצעה לביטול עונש המוות מבו־ססת על השקפת־עולם אשר לפיה אין החברה זכאית לשלול מאדם את חייו, גם אם הוא רוצח. השקפה זאת אינה רואה את העונש כנקמה באדם הני־דון, כי אם אמצעי מניעה וחינוך.

עונש המוות קיים בחברה משחר ההיסטוריה. ומספר העבירות שעושי־הן היו צפויים למות (במיתות שונות ומשונות) היה רב מאד. כשהגיעו המתישבים האנגלים לאמריקה, והביאו אתם את חוקי ארצם, הכילו הללו למעלה מ־200 סוגי עבירות, שעונשן מוות. (ביניהן — גניבה של פחות משילינג). במרוצת הזמן הורידו מס־פר זה ל־12 בלבד, ובמחצית השניה של המאה ה־18 עוד הופחת מספר הע־בירות, עד שבמדינות אחדות של אר־צות־הברית נצטמצמו לעבירה אחת בל־בד: רצח.

תהליך זה מקביל להתפתחות עצם ההשקפה על מטרת העונש. לפנים ראו אנשים בהענשת עבריין תגמול או נקמה („כאשר עשה, כן ייעשה לו"). זאת היתה הענשה לסיפוקו של הנפגע, גו־אל הדם או השבט שאליו השתייך הנפגע, וגם כפרה כדי להרחיק את חמת האל או האלים. אולם במרוצת הזמן הבינה החברה כי עונש „למען כזי בתל־מונד, שלושה ערבים ואחד עברי, — ומצפים לתוצאות הויכוח. אלה הם ארבעה שנשפטו למות במדי־נת־ישראל, בגלל מקרי־רצח אכזריים במיוחד, ולא זכו לחנינה.

מהי מטרת העונש?

ההצעה לביטול עונש המוות מבו־ססת על השקפת־עולם אשר לפיה אין החברה זכאית לשלול מאדם את חייו, גם אם הוא רוצח. השקפה זאת אינה רואה את העונש כנקמה באדם הני־דון, כי אם אמצעי מניעה וחינוך.

עונש המוות קיים בחברה משחר ההיסטוריה. ומספר העבירות שעושי־הן היו צפויים למות (במיתות שונות ומשונות) היה רב מאד. כשהגיעו המתישבים האנגלים לאמריקה, והביאו אתם את חוקי ארצם, הכילו הללו למעלה מ־200 סוגי עבירות, שעונשן מוות. (ביניהן — גניבה של פחות משילינג). במרוצת הזמן הורידו מס־פר זה ל־12 בלבד, ובמחצית השניה של המאה ה־18 עוד הופחת מספר הע־בירות, עד שבמדינות אחדות של אר־צות־הברית נצטמצמו לעבירה אחת בל־בד: רצח.

תהליך זה מקביל להתפתחות עצם ההשקפה על מטרת העונש. לפנים ראו אנשים בהענשת עבריין תגמול או נקמה („כאשר עשה, כן ייעשה לו"). זאת היתה הענשה לסיפוקו של הנפגע, גו־אל הדם או השבט שאליו השתייך הנפגע, וגם כפרה כדי להרחיק את חמת האל או האלים. אולם במרוצת הזמן הבינה החברה כי עונש „למען

הארבעה שהדבר נוגע להם: בתא מס' 14 של בית־הסוהר המרכזי בתל־מונד מצפים להחלטת הכנסת הארבעה שנידונו לתליה בעוון רצח. הארבעה, הלבושים בתלבושת אדומה, הם — שני הערבים שביצעו את רצח ואדי־ניסנאס, הערבי שרצח את הסוחר פיאני ביפו והיהודי שרצח את הקצב בכרם התימנים.

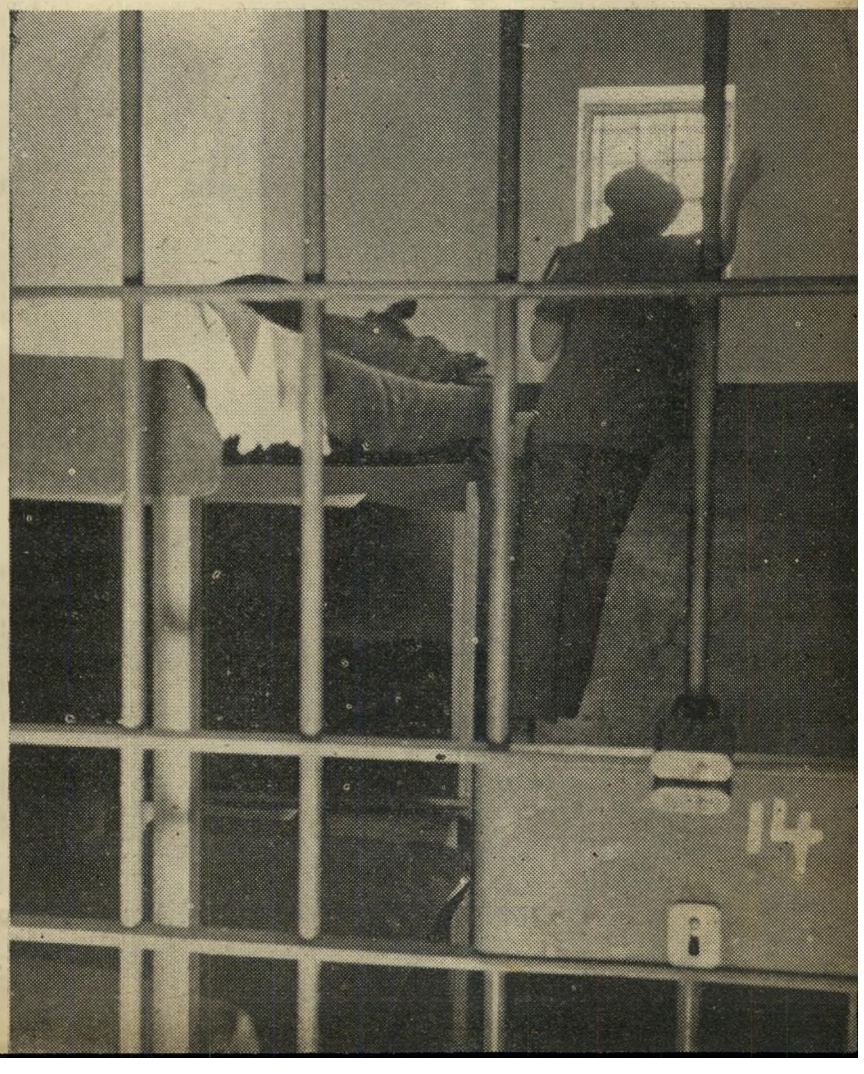

החדר, בו מצאו את מותם עשרות נידונים — תא־המוות בבית־הסוהר המרכזי בירושלים. אופן ההוצאה לפועל: הנידון הועמד על דלת־הרצפה הסגורה, ושק־המשקל נקשר לרגלו. ענבת־החנק שהיתה תלויה מוו הברזל בתקרה הושמה על צווארו. עם מתן הפקודה סובב התליין את המנוף (משמאל), הדלת הכבדה נפתחה בעוצמה עצומה והנידון מושלך ע"י כובד משקלו לתוך החור שמתחת לפתח. בדרך כלל מת הנידון מיד, ע"י שבירת חוליית־הצואר מעוצמת הנפילה —אך היו שפרפרו שלוש וארבע דקות עד שפרחה נשמתם כתוצאה מן החניקה.

ישמעו ויראו" חשוב יותר מאשר נקמה ו„מידה כנגד מידה".

ההשקפה החדישה

מאז צעדה החברה צעד נוסף קדי־מה וקבעה שמטרת העונש אינה אלא תקנה לפושע והגנה על החברה. במח־צית השניה של המאה ה־19 התעוררה תנועה לביטול עונש המוות. ומאז ביטלו מדינות רבות את העונש, ביני־הן 15 מדינות בארצות־הברית וכ־25 מדינות אחרות (שוויץ, שבדיה, ניו־זי־לנד, ארגנטינה, ועוד). אולם עשר מן המדינות חזרו בהן והחזירו את העונש כעבור זמן.

בכל הארצות אשר בהן בוטל עונש המוות הוחלף במאסר עולם (ול־מעשה רק במאסר ארוך, מאחר שיש לנידון סיכויים לצאת לחופש), דבר זה עורר בעיה מיוחדת. מאחר שעונש המוות הפך עינוש מכסימלי, לא היה עוד עונש שימנע בעד אסיר־עולם לר־צוח את שומריו. לכן הוכנס באחדות מן הארצות תיקון: עונש המוות הוח־זר למקרה של אדם שנידון למאסר עולם וביצע רצח נוסף בבית־הסוהר.

את מי דנים למות?

לפי החוק הפלילי משנת 1936 קיים במדינת ישראל עונש המוות לג־בי שתי עבירות — בגידה במדינה ורצח מתוך כוונה תחילה (כולל רצח הורים, סב או סבתא, רצח בשעת בי־צוע עבירה אסרת או לשם ביצועה, רצח כדי להבטיח את מנוסתו של הרו־צח או למנוע את הענשתו על עבירה אחרת).

בית המשפט יכול לדון אדם למ־וות רק לאחר שהוכח כי הפשע בוצע מתוך כוונה תחילה, התכוננות ובדם קר. רק לאחר שבית הדין משוכנע בשלושת היסודות הללו יכול הוא לדון אדם למות. משום כך רוב מקרי הרצח אינם מביאים את הרוצח לת־ליה, אם מחוסר אפשרות להוכיח את שלושת היסודות ואם מפני שהוכח כי הרצח היה „פאסיונלי" (מתוך פרו־בוקציה, בהתרגשות).

החוק המוצע בא לבטל את עונש המוות בתקופו לגבי בוגדים, הרי דונו — אם יתקבל — למאסר עולם. אין החוק בא לבטל את עונש המוות לאשמים בבגידה.

ואנחנו מוסיפים: אם יישאר עונש המוות בתוקפו לגבי בוגדים, הרי כל העקרון בטל. קשה להבין במה רוצח ראוי יותר לרחמים מבוגד.

שר המשטרה מתנגד

„הכל מודים שיש צורך בעונש מוות לבטחון המדינה. אולם האם יש לצמצם את המושג לבטחון מן החוץ בלבד?" שואל מר בכור שיטריט, שר המשטרה, לשעבר שופט ששמו הולך לפניו, המתנגד בתוקף לחוק המוצע לכנסת.

אנו מדינה צעירה, המוקפת שונ־אים, ארצות בהן קיים עונש המוות. אנו נמצאים בתהליך של קיבוץ גלו־יות. עולים לארץ אנשים הנמצאים בדרגה תרבותית שונה והנבדלים בש־פה ובמנהגים, בהווי ובהשקפת־העו־לם. יתר על כן, אנו נמצאים בתקופה שלאחר מלחמה. מלחמה מתירה לר־צוח, להשחית, לחבל. אמנם עושים זאת לגבי השונא, אך אין ספק שזה הופך את חיי האדם לזולים, ואדם שהורגל לרצוח בהיתר, יקשה לו לה־בין משום מה אסור לו לרצוח את שונאו. כל אלה יוצרים מצב הכופה עלינו (מפאת שויון האזרחים לפני החוק) הסתגלות.

השופט מלחי: לא עכשיו

„שום דבר לא הוכיח עד כה כי יש צורך מידי דחוף לבטל את עונש המוות במדינת ישראל", אומר מר אלי־עזר מלחי, שופט השלום הראשי בתל־אביב. „אני מתנגד לביטול עונש המוות כיום. המלה „כיום" באה להסביר שאיני קובע את דעתי לעתיד. הדבר תלוי בראש וראשונה באוכלוסיה, מספר